

PEDAGOGIK JAMOADA MUNOSABATLARNING IJTIMOIIY-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Yunusaleva Nargiza Ortiqboy qizi

Qo‘qon davlat universiteti psixologiya kafedrası assistenti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20718836>

Annotatsiya: Maqolada pedagogik jamoadagi nizolar, ularning ijtimoiy-psixologik jihatlari, sabablari va turlari tahlil qilinadi. Shuningdek, jamoadagi psixologik stressni kamaytirish strategiyalari, milliy va mahalliy tadqiqotlarda nizolarning oldini olish va pedagogik jamoa faoliyatiga ta’siri ko‘rib chiqiladi. Maqolada ichki munosabatlar, kommunikatsiya va yetakchilik tizimlari pedagogik jamoa samaradorligini oshirishda muhim rol o‘ynashi haqidagi dalillar chuqur tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: pedagogik jamoa, ziddiyat, ijtimoiy-psixologik jarayon, kommunikatsiya, yetakchilik, psixologik bosim, profilaktika, shaxslararo munosabatlar, etnik-psixologik omillar, innovatsion ta’lim.

Kirish. Zamonaviy dunyoda jamoa muammosi ijtimoiy psixologiyada alohida o‘rganishni talab etuvchi ilmiy tadqiqot muammosi sifatida qaralmoqda. Jamoa ko‘p yillardan buyon ijtimoiy-psixologik muammo sifatida o‘rganib kelinmoqda. Bu masala V. A. Artemov, B. V. Belyayev, V. M. Bexterev, V. A. Vagner, L. N. Voytolovskiy, A. S. Zalujiy, K. N. Kornilov, M. V. Lange, M. A. Reysper va boshqalarning asarlarida batafsil o‘rganilgan. Olimlarning bir toifasi jamoani ijtimoiy-psixologik hodisa sifatida tushuntirib, jamoani quyidagicha ta’riflaydi.

Jamoa - bu uyushgan kichik guruhning eng yuqori shakli bo‘lib, u "hayot va faoliyatni qat’iy tashkil etish va tartibga solish, e’tirof etilgan yetakchining mavjudligi, nizolarning yo‘qligi, a’zolar o‘rtasida do‘stona munosabatlar va hamjihatlik bilan tavsiflanadigan birlashma" sifatida ta’riflanadi. Jamoada ijobiy muhit bilan birga nizolar ham kelib chiqadi va bunday holatlar jamoaning samaradorligiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi.

Jamoadagi nizolar - bu jamoaning maqsadlariga erishishga to’sqinlik qiladigan yoki uning a’zolari o‘rtasidagi munosabatlarni buzadigan ijtimoiy-psixologik jarayonlar. Pedagogik jamoada nizolar turlariga shaxsiy munosabatlardan kelib chiqadigan nizolar, rahbar roli atrofidagi qarama-qarshiliklar, jamoa maqsadlarini talqin qilishdagi kamchiliklar, muloqotning yetishmasligi yoki noto‘g‘ri ma’lumotlar, vazifalarning noaniqligi va mas’uliyatni taqsimlashdagi muammolar kiradi. Jamoalardagi nizolarning sabablari va manbalarini o‘rganish bo‘yicha ham tadqiqotlar mavjud. Tadqiqotchilar A.G. Kashuba, A.O. Kashuba, D.P. Kaydalov va Ye.I.Shuningdek, Z.I. Kalgashkina va N.A. Sterlyadeva zamonaviy pedagogik jamoalarda resurs va institutsional sabablarga e’tibor qaratganlar; ishmasligi, noaniq maqsadlar) va madaniy (mikroklimat, korporativ me’yorlar) jihatlariga ajratadi. Shuningdek, Z.I. Kalgashkina va N.A. Sterlyadeva zamonaviy pedagogik jamoalarda resurs va institutsional sabablarga e’tibor qaratganlar.

Mojarolarning turlari va tabiati ham alohida tadqiqot muammosi sifatida o‘rganiladi. O.U. Gogitsaeva va hammualliflar, shuningdek, N.A. Sterlyadeva mojarolarni tartib, intensivlik va ishtirokchilar soniga ko‘ra tasniflaydi. Titarenko va Fedorchenko odatdagi nizolar haqida empirik ma’lumotlarni keltiradilar, masalan, rolli nizolar, ish yuklamasi bo‘yicha kelishmovchiliklar va rahbariyat bilan nizolar.

Jamoadagi psixologik stressni oldini olish va kamaytirish strategiyalari alohida tadqiqot yo‘nalishiga ega. N. S. Yejkova va O. N. Surovtseva, V. A. Novoseleva va S. A. Titarenko profilaktika choralari sifatida ochiq muloqot, nizolarni o‘z vaqtida aniqlash va mediativ yondashuv, professional

psixo-qo'llab-quvvatlash va o'qitishni tavsiya etadilar. E. V. Gryaznova va hammualliflar nizolarni boshqarish sohasidagi milliy amaliy qadriyatlar va usullarni baholaydilar.

Ijtimoiy psixologiyaga bag'ishlangan mahalliy olimlarning tadqiqotlari ham mavjud bo'lib, ulardan bir nechta misol keltirish mumkin. D.G.Muhamedovanning dissertatsiyasida ta'lim sohasida innovatsiyalarni joriy etish va bu jarayonda rahbarlarni o'qitishning ijtimoiy-psixologik mexanizmlari ilmiy asosda o'rganilgan. A. Jabborov etnik psixologiya, ijtimoiy psixologiya va pedagogik psixologiyaning zamonaviy nazariyalariga tayangan holda, o'zbek o'qituvchisining ijtimoiy, madaniy va milliy qadriyatlar bilan bog'liq psixologik xususiyatlarini yoritishda fundamental ahamiyatga ega bo'lgan tadqiqot o'tkazdi.

Xulosa. Xorijiy va mahalliy olimlarning pedagogik jamoadagi ijtimoiy-psixologik jarayonlarni o'rganish bo'yicha tahliliy xulosalari shuni ko'rsatadiki, jamoa faoliyatining samaradorligi bevosita uning ichki munosabatlari, kommunikatsiyasi, boshqaruv tizimi va jamoa dinamikasining barqarorligiga bog'liq.

Xorijiy va mahalliy tadqiqotchilarning ishlari guruh dinamikasi, shaxslararo munosabatlar, ishonch, hamkorlik, raqobat, rahbarlik uslublari va nizolarni boshqarish kabi omillar pedagogik jamoada hal qiluvchi psixologik mexanizmlar ekanligini tasdiqlaydi.

Ilmiy manbalarda jamoaning emotsional muhiti, o'zaro hurmat, psixologik xavfsizlik va adolat tamoyillariga asoslangan boshqaruvning pedagogik faoliyat sifatiga ijobiy ta'siri ta'kidlanadi. Bunda o'qituvchilarning shaxsiy xususiyatlari, etnik-psixologik omillar va innovatsion tayyorgarlik jamoaviy psixologiyaning muhim tarkibiy qismlaridan biri sifatida namoyon bo'ladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Кашуба А. Г., Кашуба А. О. Основные источники и функции конфликтов в педагогическом коллективе // Социальные отношения. 2016. №2 (17) С.8793.
2. Калгашкина Ю. И. Особенности конфликтов в современном педагогическом коллективе // Социология в современном мире: наука, образование, творчество. 2016. № 8-1. С. 152-156.
3. Стерляева Н. А. Типичные конфликты в современных педагогических коллективах // Социодинамика. 2018. № 7. С. 1-8. <https://doi.org/10.25136/2409-7144.2018.7.26186>
4. Кузянов П.Н. Социально-психологические механизмы функционирования матричных организационных структур. Дисс. канд. психологических наук. М., 1999. - 162 с.
5. Мухамедова Д.Г. Совершенствование социально-психологических технологий подготовки руководителей образовательных учреждений к инновационной деятельности: Автореферат диссертации на соискание степени доктора психологических наук. - Ташкент. - 2015. - 75 с.
6. Юнусалиева Наргиза Ортикбой кызи. Педагогический коллектив высшего учебного заведения как социально-психологический феномен // Научный журнал психологии. - 2025. - № 1. - 141-144 с. - ISSN 2181-5291. - www.buxdu.uz
Юнусалиева Наргиза Ортикбой кызы (Карши, Узбекистан).. - ISBN
Психодиагностические возможности изучения социально-психологических особенностей педагогического коллектива // Вестник Интегративной Психологии. - 2025. - Выпуск 37, часть 2. - С. 77-80978-5-9527-02-16-5.